2.6 Vēsture: pagātnes rekonstrukcija

Diena viduslaiku Rīgā: ko mums patiesībā var pastāstīt

avoti?

Priekšmets: Vēsture · **Klase:** 7 (13–14 gadi) · **Ilgums:** 90 minūtes · **MI:** Mācīšana **AR** MI

Ar MI saistītās kompetences (DUAL.AI.TEACHer ietvars) – skolotāja līmenis	**Priekšmetam specifiski mācīšanās mērķi – skolēna/apguvēja līmenis**
AF-TL-2b *(MI pamati un pielietojumi × Mācīšana un mācīšanās, 2. līmenis – Refleksīva ieviešana)*: "Skolotāji var organizēt nodarbības elementus, kas ietver MI izmantošanu ar skaidrām pedagoģiskām lomām un stratēģijām rezultāta elementu pārbaudei." **AF-FC-2b** *(MI pamati un pielietojumi × Apguvēju (MI) digitālās kompetences veicināšana, 2. līmenis – Refleksīva ieviešana):* "Skolotāji var īstenot norādes, kas palīdz apguvējiem attīstīt praktiskas MI prasmes, pielāgojot uzdevumus apguvēju iepriekšējām zināšanām un pieejamajiem MI rīkiem."	Stundas beigās skolēni spēj: • iegūt informāciju par viduslaiku pilsētas dzīvi no rakstītiem, vizuāliem un arheoloģiskiem avotiem; • nošķirt pierādījumus, pamatotus secinājumus un pieņēmumus; • izskaidrot tirdzniecības, amatniecības un ikdienas dzīves aspektus viduslaiku Rīgā; • apvienot vairāku avotu pierādījumus, lai veidotu vēsturisku rekonstrukciju; • formulēt uzvednes, kas liek MI strādāt, balstoties uz sniegtajiem vēsturiskajiem pierādījumiem; • analizēt informāciju, lai izprastu ticamu avotu nozīmi.

> **Galvenā atziņa:** Tas, kas ir parādīts, ne vienmēr ir tas, kas patiešām noticis. Vēsturiskās rekonstrukcijas apvieno pierādījumus, pamatotus secinājumus un pieņēmumus. Pagātnes izpratne nozīmē spēju atšķirt to, ko mēs zinām no

> avotiem, to, ko mēs varam pamatoti secināt, un to, kas ir iztēlots, lai aizpildītu robus un radītu labāku stāstu.

1. att.: "Diena viduslaiku Rīgā: ko mums patiesībā var pastāstīt avoti ?" (MI ģenerēts attēls, ChatGPT GPT Image 2)

Saturs

Vēsturnieki nevar tieši novērot ikdienas dzīvi viduslaikos. Tā vietā viņi to rekonstruē no cilvēku atdtātajām pēdām: rakstītiem dokumentiem, ēkām, priekšmetiem, attēliem, arheoloģiskiem atradumiem un citiem pierādījumiem. Dažādi avoti atbild uz dažādiem jautājumiem. Tirdzniecības uzskaite var atklāt, kādas preces ienāca pilsētā, savukārt arheoloģisks priekšmets var pastāstīt mums par to, kas cilvēkiem piederēja vai ko viņi izmantoja. Neviens avots pats par sevi nevar atjaunot veselu cilvēka dzīves dienu.

Viduslaiku Rīga ir noderīgs piemērs. Rīga strauji attīstījās pēc 13. gadsimta sākuma un kļuva par nozīmīgu centru, kas savienoja tirdzniecību starp Rietumeiropu, Livoniju un tālākām austrumu zemēm. Līdz 13. gadsimta beigām tā bija kļuvusi par nozīmīgu Hanzas tirdzniecības pilsētu. Tirdzniecība un amatniecība veicināja tirgotāju un amatnieku organizāciju, piemēram, ģilžu, izaugsmi.

Mūsdienu mediji var radīt priekšstatu, ka pagātne ir daudz pilnīgāka, nekā to patiesībā ļauj rekonstruēt saglabājušies pierādījumi. MI radīts vēstures saturs, piemēram, **Chloe VS History**, piedāvā spilgtas "laika ceļojuma" ainas, kurās skatītājiem šķiet, ka viņi apmeklē vēsturiskas vietas, piemēram, Londonu mēra laikā. Apģērbs, ielas, ēkas, cilvēki un ikdienas darbības tiek attēloti tā, it

kā tie tiktu tieši novēroti. Taču šīs ainas ir rekonstrukcijas: dažas detaļas var būt balstītas vēsturiskos pierādījumos, dažas var būt pamatoti secinājumi, bet citas var būt pieņēmumi vai neprecīzi minējumi.

Tā pati problēma parādās vēsturiskajās filmās. **A Knight's Tale** rada atpazīstamu viduslaiku pasauli, izmantojot bruņas, turnīrus, apģērbu, arhitektūru un sociālās lomas, vienlaikus apzināti ieviešot mūsdienu mūziku, valodu un uzvedību.**Tāpēc tā ir noderīgs atgādinājums, ka kaut kas var izskatīties pārliecinoši vēsturisks, nepārstāvot precīzi to, kas patiešām noticis.**

Ģeneratīvais MI darbojas līdzīgā veidā. Tas var apvienot vēsturisku pierādījumu fragmentus saskaņotā viduslaiku Rīgas dienas rekonstrukcijā, taču tas var arī aizpildīt trūkstošo ar detaļām, kas avotos nekad nav bijušas. Dažas piebildes var būt vēsturiski ticamas; citas var piederēt citam reģionam, gadsimtam vai sociālajai grupai.

Tāpēc skolēniem jāprot nošķirt trīs noteiktības pakāpes:
Pierādījums – tas, ko vēsturiskie avoti tieši apstiprina.
Secinājums – tas, ko var pamatoti secināt no šiem pierādījumiem.
Pieņēmums – tas, kas ir iztēlots, lai aizpildītu trūkstošo.

Stundas plāns

Fāze	Laiks	Darbība
Ievilkšana	10 min	Noskatās Chloe VS History viduslaiku MI video. Skolēni nosaka, kas padara to ticamu, un pārbauda, kuras detaļas patiešām apstiprina pierādījumi.
Ievade	10 min	Iepazīstina ar jēdzieniem **pierādījums – secinājums – pieņēmums** un vingrinās tos nošķirt.
Izpēte	15 min	Skolēni analizē avotus par viduslaiku Rīgu bez MI un nosaka, ko patiešām var uzzināt.
Pielāgošana 1	20 min	MI rekonstruē vienu dienu viduslaiku Rīgā, balstoties uz ierobežotiem pierādījumiem. Skolēni nosaka, kur tas aizpilda trūkstošo informāciju.
Pielāgošana 2	20 min	Tiek pievienoti papildu avoti un stingrāka uzvedne. Skolēni salīdzina abas rekonstrukcijas.
Refleksija	25 min	Skolēni pārnes to pašu kritiskās domāšanas ietvaru uz vēsturisku filmu par viduslaikiem.

Virzošie jautājumi: no mākslīgā intelekta ģenerēta satura līdz gatavai mācību stundas aktivitātei

- **Iesaiste — Parādiet aptuveni 30-60 sekundes no Chloe VS History (TikTok/ Youtube) MI radīta apmeklējuma Londonā mēra laikā 1348.gadā:**

- Diskusijas jautājums: "*Kas tam liek izskatīties pēc reāla apmeklējuma viduslaiku Londonā?*"
- Izvirziet problēmu: "*Kā mēs patiesībā zinām, ka šīs detaļas ir vēsturiski precīzas?*"
- Šīs stundas pamatprincips (avotu nozīme)
- Vēsturisks pierādījums → secinājums → pieņēmums

- **Ievade — Arheoģisks priekšmets: viduslaiku ķemme:**
  - Sniedziet apgalvojumus par priekšmetu, kas jāsakārto kategorijās — pierādījums, secinājums, pieņēmums, piemēram:
    - Viduslaiku Rīgā tika atrasta kaula ķemme - *pierādījums*
    - Daži Rīgas iedzīvotāji izmantoja ķemmes **-** *secinājums*
    - Īpašnieks ik rītu pirms došanās uz tirgu izķemmēja matus - *pieņēmums*
- **Izpēte — Grupu darbs. Avotu analīze**
  4 dažādi avoti par viduslaiku Rīgu.
  A) Rīga kā Hanzas tirdzniecības pilsēta. Teksts no Rīgas vēstures un kuģniecības muzeja, "Rīga kā daļa no Livonijas (13.–16. gs.)"
  B) Hanzas tirdzniecības arheoloģiskie pierādījumi. Attēli no Rīgas vēstures un kuģniecības muzeja, "Hanzas tirdzniecības arheoloģiskie pierādījumi Rīgā"
  C) Rīgas importa un eksporta preču saraksts. Tirdzniecības informācija no Rīgas vēstures un kuģniecības muzeja, "Hanzas tirdzniecības arheoloģiskie pierādījumi Rīgā"
  D) Rīgas 1293. gada būvnoteikumi, kas pēc ugunsgrēka ierobežoja koka māju būvniecību.
  Skolēni par katru avotu aizpilda darblapu, atbildot uz šādiem jautājumiem:
  Ko mēs zinām? Ko mēs varam pamatoti secināt? Ko mēs vēl nezinām?
- **MI aizpilda trūkstošo informāciju:**
  Skolēnu izmantotā uzvedne: Izmantojot tikai A un B avotus, aprakstiet vienu rītu viduslaiku Rīgā no jauna pilsētnieka skatpunkta. Uzrakstiet aptuveni 150 vārdus. Padariet ainu spilgtu, bet neieviesiet informāciju, ko nevar pamatoti secināt no avotiem.
  Skolēni marķē MI atbild:
  - Pierādījums
  - Pamatots secinājums
  - Nepamatots / pieņēmums
- **MI pārstrādā savu darbu, izmantojot vairāk pierādījumu:**
  Uzlabota uzvedne: Pārstrādājiet rekonstrukciju, izmantojot A–D avotus. Aiz katras svarīgās vēsturiskās detaļas norādiet tās avotu, piemēram, [B avots]. Ja kaut kas nav tieši minēts, bet ir pamatoti secināms no avotiem, rakstiet [Secinājums]. Izņemiet detaļas, ko nevar pamatot vai pamatoti secināt.
  Salīdziniet:
  1. versija → 2. versija
  Atrodiet:
  - vienu detaļu, kas kļuva precīzāka;
  - vienu detaļu, ko MI izdzēsa
  - vienu jaunu detaļu, ko apstiprina pierādījumi;
  - vienu detaļu, kas joprojām jāapšauba.
- **Refleksija/ zināšanu pārnese**
  Parādiet īsu, klasei piemērotu ainu vai kadru no filmas *A Knight's Tale (2001)*
  Diskusiju jautājums:

- Balstoties uz šīs stundas pamatprincipiem, kas izceļas kā pierādījums, secinājums, pieņēmums.
- Ja filmu veidotāji maina vēsturiskas detaļas, lai radītu labāku stāstu, vai tas ir vienmozīmīgi nepareizi?

Noslēguma individuālā refleksija

Skolēni pabeidz teikumus:

1. Kaut kas var izskatīties vēsturiski pārliecinošs, ja...
2. Pirms noticēt kaut kam, ko redzu vēsturiskā filmā, man vajadzētu...
3. Vēsturiska filma var izdomāt vai mainīt detaļas, taču...

Materiāli

- Projektors / interaktīvā tāfele ar skaļruņiem.
- Chloe VS History viduslaiku MI video ievilkšanai.
- Viduslaiku kaula ķemmes attēls no Rīgas.
- Neliela darblapa "Pierādījums–Secinājums–Pieņēmums".
- Viduslaiku Rīgas avotu komplekts: Hanzas tirdzniecības teksts, arheoloģisko atradumu attēli, importa/eksporta saraksts, 1293. gada būvnoteikumi.
- Avotu analīzes darblapa.
- Skolēnu ierīces ar piekļuvi apstiprinātam ģeneratīvā MI rīkam.
- MI uzvedņu un salīdzinājuma darblapas 1. un 2. kārtai.
- Īss video fragments vai kadrs no filmas A Knight's Tale (2001) refleksijai.

Revision #9
Created 2026-09-01 09:14:31 UTC by Alexander
Updated 2026-10-29 14:16:20 UTC by Jannik